

Referáty – Discussion paper

CHARAKTERISTIKA PRÍRODNÝCH A SPOLOČENSKÝCH POMEROV LIBANONU A HODNOTENIE ZACHOVANÝCH CÉDROV

ŠTEFAN KOHÁN

Tyršovo nábrežie 9, SK – 040 01 Košice

KOHÁN Š., 2011: Characteristics of Lebanese natural and social conditions and evaluation of preserved cedars. Lesn. Čas. – Forestry Journal, 57(4): 278-281, 2 fig., ref. 4. Discussion paper. ISSN 0323 – 1046.

The paper presents an overview of natural and social conditions in Lebanon and evaluates the cultural, artistic and other major remains of Lebanon. It emphasizes that nature of the Lebanese nation such as modesty and diligence allows achieving satisfactory results in various sectors of national economy also in less favorable natural conditions. In particular, evaluation of the Lebanese cedars is important that were maintained in a small scale despite the continual decrease of cedar forest area. The paper states also different ways of using cedar wood especially by important personalities in the past. In regard of cedar forest, we evaluate growth and health condition of preserved trees.

Key words: Lebanon, natural and social conditions, historical monuments, Lebanese cedars

V práci sa uvádza prehľad prírodných a spoločenských pomerov Libanonu a hodnotia sa kultúrne, umelecké a iné významné pamiatky Libanonu. Zdôrazňuje sa, že skromnosť a pracovitosť libanonského národa umožňuje aj v menej priaznivých prírodných pomeroch dosiahnuť uspokojivé výsledky v rôznych odvetviach národného hospodárstva. Dôležité je najmä hodnotenie libanonských cédrov, ktoré sa v malom rozsahu zachovali aj napriek sústavnému zmenšeniu výmery cédrových lesov. Uvádzajú sa aj rozličné spôsoby využitia cédrového dreva významnými osobnosťami najmä v minulosti. Pri prehliadke cédrového lesíka sa hodnotia rastové pomery a zdravotný stav zachovalých stromov.

Kľúčové slová: Libanon, prírodné a spoločenské pomery, historické pamiatky, libanonské cédre

1. Úvod

Medzi najkrajšie zážitky návštevníka Libanonu z cudziny patrí nesporne prehliadka majestátnych libanonských cédrov, týchto najstarších, najhodnotnejších a najkrajších stromov sveta, ako aj v súčasnosti už len v menších cédrových lesíkoch. A keď návštevník je zároveň aj lesníkom, netrpezlivo očakáva tú chvíľu, keď sa pred jeho očami vynoria siluety cédrového lesa a s pocitmi úcty vstúpi na jeho pôdu. Za namáhavosť cesty, vedúcej k cédom je človek bohato odmenený.

Libanon sa často a obľubou nazýva ako Švajčiarsko Orientu a jeho hlavné mesto Bejrút ako brána Východu. Návštevník Libanonu však zistí, že je to iba veľmi skromné a jednoduché označenie, respektívne prirovnanie. Libanon je však niečo viac, čo si človek uvedomuje

až potom, keď už poznal jeho prírodné pomery, dejiny, spoločenské pomery, kultúrne, umelecké a ďalšie pamiatky.

2. Prírodné a spoločenské pomery

Skutočnosťou je, že Libanon je pomerne malou krajinou. Jeho rozloha činí 11 150 km², kým dĺžka (vo smere sever-juh) 190 km, a šírka (vo smere západ-východ) 48 až 56 km. Na severe a na východe hraničí so Sýriou, na juhu s Izraelom a na západe so stredozemným morom. Administratívne sa Libanon delí na provincie, konkrétne na provinciu Bejrút, na provinciu Bikáa, ďalej na Horský Libanon, na Severný Libanon, ako aj na Južný Libanon. Jednotlivé provincie – okrem Bejrútu – sa delia na päť oblastí, ktoré sa rozlišujú predovšetkým podľa počtu

dedín. Niektoré oblasti zaujímajú veľkú plochu, ale počet dedín je tam malý, kým iné oblasti teritoriálne malé, ale zahrňujú veľký počet dedín. Na čele každej provincie stojí guvernér, kým na čele obce je starosta. Mestá spravujú mestské rady, ktoré sú pod kontrolou vlády. Počet obyvateľov (bez Palestínčanov) dosahuje 2 785 000, kým celkový počet obyvateľov činí 3,1 miliónov osôb. Priemerná hustota obyvateľstva dosahuje 268 obyvateľov na 1 km² je takto najvyššia v arabskom svete. Počet obyvateľov Bejrútu dosahuje 74 870 osôb, kým spolu s aglomeráciami 938 940 obyvateľov.

Libanon je prevažne hornatá krajina. Pobrežná rovina, ktorá tvorí len celkom úzky, niekoľko kilometrov široký pás, má po celý rok pomerne vyrovnané, mierne prímorské podnebie. Priemerná ročná teplota tu dosahuje 26 °C. Zima je tu daždivá. V Bejrúte napríklad v auguste je priemerná teplota 27,5 °C, kým v januári dosahuje iba 13,1 °C. Uprostred Libanonu (vo smere sever-juh), takmer rovnoobežne s pobrežím sa tiahne pohorie Libanon, ktorého pomerne mierne svahy v blízkosti pobrežia náhle prechádzajú v strmé vrchy a štíty s najväčšou nadmorskou výškou 3 090 m štítu Kornet es-Sauda. Na sýrsko-libanonskej hranici sa tiahne pohorie Antilibanon. Tieto horské oblasti majú už chladnejšie podnebie, kde napríklad v nadmorskej výške priemerná ročná teplota dosahuje iba 13,6 °C, v auguste 22,3 °C, kým v januári 5,6 °C. Medzi dvomi uvedenými horskými masívmi sa rozprestiera pomerne úrodná rovina Bikáa s riekou Nahr al Litani a priemernou nadmorskou výškou 900 m n. m. Toto údolie je široké 8 až 14 km a tiahne sa v dĺžke 130 km medzi Libanonom a Antilibanonom. Podnebie je tu suchšie a teplejšie. V juhovýchodnej časti krajiny sa tiahne pohorie Hermon s maximálnou nadmorskou výškou 2 814 m n. m. Rozhodne ťažko je nájsť krajinu na našej Zemi, kde na 35 km od mora už objavujú snehom zakryté vrchy, v zimnom období. Kuriozitou Libanonu, je napríklad aj tá skutočnosť, že v zimnom období sa môže človek doobeda kúpať v mori, a ešte v ten istý deň poobede na vysoko položených lokalitách lyžovať.

V Libanone boli zistené mnohé druhy nerastných surovín, avšak ich zásoby neboli doteraz spoľahlivo určené. Doterajšie skúsenosti však svedčia o tom, že by sa vyskytovali v ekonomicky využiteľnom množstve. V súčasnosti sa ťažia najmä lignity, železné rudy, vápenec, sádra, ako aj stavebný kameň, najmä mramor, čo sa v Libanone vyskytuje pomerne v značnom množstve. Pozoruhodné je, že rieka Jordán pramení v pohorí Hermon.

Vďaka hornatým terénom a priaznivým klimatickým podmienkam, Libanon, je relatívne bohatý zásobovaný tak povrchovými, ako aj podzemnými vodami. Rieky ale nie sú splavné, ale zaisťujú dostatok vody tak pre zavlažovanie, ako aj pre výrobu elektrickej energie.

Pokiaľ sa týka flóry, v Libanone rastú predovšetkým stredoziemské druhy. V pobrežnom a v predhorskom pásme pohorí prevládajú večne zelené kroviny a nevysoké stromy, ako napr. divoký olivovník, jalovec obyčajný,

nízky dub a podobne. Vo vyšších polohách, v centrálnej časti hôr, kde je viac zrážok, sa stretávame s nevelkými večne zelenými lesmi, s rozlohou 74 000 ha, ktoré tvoria duby, platany, javor horský, borovice a ciprušy. Libanonské cédre boli väčšinou vyrúbané ešte v starom veku a v strednom veku dnes sa vyskytujú len vo výškach od 1 300 do 2 000 m, v menších lesíkoch. Vyššie polohy približne od 2 400 m sú alpskou flórou. Na vnútrozemných pohoriach je rastlinný pokryv chudobnejší. V celku je však Libanon vegetačne bohatší, ako susedné arabské krajiny.

Naproti tomu je libanonská divoká fauna oveľa chudobnejšia čo je spôsobené najmä hustým osídlením. Zastúpený je najmä jeleň, potom hyeny a šakaly, kým v horách aj medvede. Bohato sú však rozšírené hlodavce rôznych druhov, ako aj vtáctvo, najmä orly, jastraby, vrany a množstvo spevavého vtáctva.

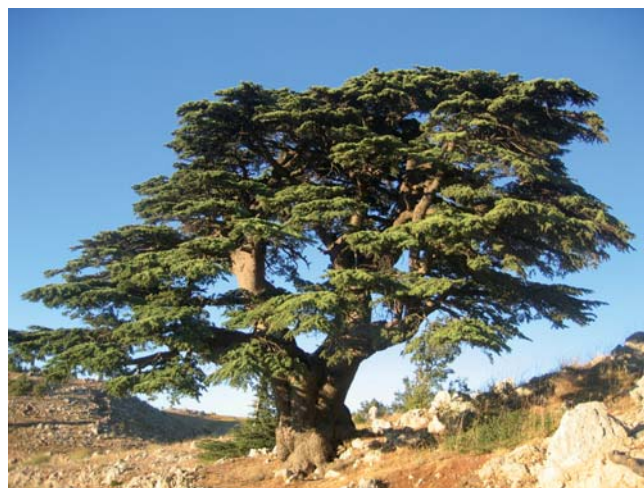
Takmer 92 % libanonského obyvateľstva tvoria Arabi. Z národnostných menšín najpočetnejší sú Arméni, ďalej tu žijú Turci, Kurdi, Gréci a Iránci, avšak v Libanone žijú aj príslušníci iných zemí, z ktorých najpočetnejšiu skupinu tvoria Palestínci, a to okolo 35 000 osôb. Štátnym jazykom je arabština, ktorá patrí do semitskej jazykovej skupiny. Je tu však veľmi rozšírený aj jazyk francúzsky, a v poslednom čase aj anglický.

Pestrosť náboženského zloženia je veľmi výrazným rysom Libanonu. Počas dlhej doby bol Libanon považovaný za útočisko rôznych kresťanských a islamských náboženských skupín. Približne 57 % obyvateľstva sa hlási teraz k islamu a 43 % obyvateľstva k rôznym kresťanským cirkvám. Islam je zastúpený dvomi smermi, a to sunnitským (ortodoxným) smerom a šiitským smerom. Rozdiel je v tom, že sunniti požadujú voliteľnosť najvyšších predstaviteľov, kým šiiti uznávajú moc iba priamych potomkov Mohameda.

V Libanone je celkom dvanásť kresťanských cirkví, ktoré je možné rozdeliť do dvoch skupín, a to kresťanské náboženstvo zjednotené s Rímom, ktoré uznáva prvenstvo rímskeho pápeža, a kresťanské náboženstvo nezjednotené s Rímom. Tak prvú, ako aj druhú skupinu tvorí šesť podskupín, ktoré sa líšia iba s rozličnými obradmi. Zjednotených tzv. katolíkov najvyšší počet má maronitská (tzv. libanonská) cirkev, ďalej sem patrí aj gréckokatolícka, arménskokatolícka, sýrskokatolícka, chaldejskokatolícka a melkitskokatolícka cirkev. Kresťanské náboženstvá, nezjednotené s Rímom sa nazývajú ako ortodoxné cirkvi, ktoré tvoria tiež šesť podskupín. Zaujímavé a pestré je aj národnostné zloženie obyvateľstva do takej miery, že rozlišovanie obyvateľstva podľa národností ani nie je možné, preto sa to uplatňuje podľa náboženskej príslušnosti. Prezidentom štátu podľa ústavy môže byť len katolík maronita, kým predsedom parlamentu iba muzulmán-sunnita. Mandáty v parlamente sú rozdelené podľa náboženskej príslušnosti. Pozoruhodné ako aj príkladné je, že náboženské trenice aj napriek uvedeným skutočnostiam v Libanone nie sú.

Zdroj: Google

Zdroj: Google

3. Historické pamiatky

Početné množstvo historických pamiatok, a to z doby amorhenitskej, chetitskej, egyptskej, fénickej, asýrskej, perzskej, grécko-rímskej, križiackej, ako aj arabskej. Na území Libanonu je aj mesto Byblos, ktoré sa považuje za najstaršie, ale aj v súčasnosti obývané mesto sveta. Okrem toho v Libanone sa nachádza aj mesto Baalbek, kde bol Feninčanmi postavený monumentálny chrám boha Baala (čiže boha Slnka), na mieste ktorého sa usporiadajú rozličné kultúrne podujatia. Pre kresťanov celého sveta, je dôležitá najmä tá skutočnosť, že podľa Nového zákona na území Libanonu sú aj mestá Sidon a Tyrus, v oblasti ktorých sa tvorila najsevernejšia časť Svätej zeme, kde chodil a kázal aj sám Ježiš Kristus.

Dnešný význam Libanonu vyplýva aj z toho, že hlavné mesto Bejrút má štyri univerzity, konkrétne: Univerzitu Libanonskú, Univerzitu Arabskú, Univerzitu Americkú a Univerzitu Francúzsku. Univerzity navštevujú študenti z 37 rozličných štátov sveta, v počte asi 50 800 študentov.

4. Cesta k libanonským cédom

Po uvedenom oboznámení sa s najdôležitejšími charakteristickými pomermi Libanonu, sme začali realizovať našu cestu z pobrežia Stredozemného mora a súčasne aj z hlavného mesta Bejrútu až k nášmu konečnému cieľu. Konkrétne išlo tu o najstarší a najväčší cédrový les zo štyroch cédrových lesov, ktoré sa dodnes v Libanone zachovali. Naša cesta viedla smerom na sever popri Stredozemnom pobreží. Je tu úrodná rovina oblečená do zeleného rúcha najmä ovocných sádov. Bujne rastúce tmavozelené citrónové, pomarančové a banánové háje, ako aj mandarínok a jablk, resp. aj iných ovocných stromov sa takmer lámajú pod ťarchou bohatej úrody. Na tých lokalitách, kde je plytšia pôda, sa terén terasovite upravuje, vyberú sa kamene, prípadne sa ešte nanáša aj úrodná pôdna vrstva. Výsledkom je spravidla nový,

niekedy iba jednoradový ovocný sad. Pracovitosť a húževnatosť libanonského národa, ako to vyplýva z uvedených skutočností, takmer nepozná hranicu. Na 13 kilometrov od Bejrútu sa nachádza najslávnejšie prírodné múzeum Libanonu, ktoré sa nazýva „Psia rieka“. Názov múzea je odvodený z rovnomennej rieky, ktorá preteká cez túto oblasť. Do veľkej skaly, ktorá stojí pri rieke, sú zapísané mená všetkých vládcov, ktorí v Libanone panovali. Prvým z týchto bol Ramses II., ktorý panoval v 13. storočí pred našim letopočtom. Posledným vládcom bol generál Gouraud v roku 1920.

Po opustení múzea a okolia vedie aj ďalej autostráda neďaleko od pobrežia. Poznamenávame, že Libanon má v súčasnosti pomerne hustú sieť autostrád, základy ktorých pochádzajú z doby druhej svetovej vojny. Ich celková dĺžka dosahuje 6 400 kilometrov, z toho 2 100 km je asfaltovaných. Počet motorových vozidiel dosahuje v súčasnosti asi 38 000. Čo do pôvodu, prevládajú francúzske, nemecké, japonské a americké autá. Medzinárodná poznávacia značka libanonských motorových vozidiel je RL.

Pomaly sa dostaneme až do mesta Chekka, pri ktorom odbočuje cesta, ktorá potom vedie po svahoch pohoria Libanon. Na jeho miernejších svahoch sa rozprestierajú veľké, dobré kultivované olivové háje. Plytšie pôdy, ktorých je tu najviac sú pokryté len riedkymi porastmi rôznych druhov borovíc, ktoré sú väčšinou zakrpateného, krovitého rastu a neposkytujú takmer žiadne úžitkové drevo. Majú však určitú pôdoochrannú funkciu. Tieto lokality boli kedysi pokryté hodnotnými cédrovými lesmi. Žiaľ, tieto lesy boli počas rozličných etáp odstránené. Mohli sme s poľutovaním konštatovať, že hospodárske lesy v tejto oblasti nie sú zastúpené. Malebné sú však dedinky ako Kousba, Terza, Hadeth, Dimane a Easroun, cez ktoré sme prechádzali. Napokon sme sa dostali do mestečka Bcharré, kde sa začína posledný úsek cesty, a to výstup k cédrovému lesu, k cieľu našej cesty.

5. Charakteristika a hodnotenie zachovalých cédrov

Po niekoľkých ďalších náhlých zákrutách cesty, ktorá vedie stále ponad hlbokými priepastami, objavujú sa pred očami človeka siluety mohutných a starodávnych cédrov. Máme taký pocit, ako keby sme takto boli odmenení za našu namáhavú cestu. Pre súčasnosť sa na tejto lokalite zachovalo iba 400 kusov cédrov, ktoré sa konkrétne nachádzajú pri úpätí vrchu Dar el Kadib, v nadmorskej výške okolo 2 000 m n. m. Z ďalších troch cédrových lesíkov, ktoré sa do súčasnosti zachovali dva sa nachádzajú na východnej strane pohoria Libanon pod upätím vrchov Kornet el Saouda a Jabal Barouk, kým jeden na západnej strane pohoria Antilibanon. V minulosti bol Libanon od staroveku dodávateľom cédrového dreva. Cédrové drevo bolo veľmi vysoko ocenené najmä pre jeho výborné vlastnosti, ako aj preto, že nebolo napadnuté rozličnými škodcami. Bezohľadné drancovanie cédrových lesov najmä počas tureckej nadvlády zapríčinilo súčasný stav. Dnes sa na týchto lokalitách stretávame prevažne s pustými, kamenitými stranami, ktoré sú väčšinou obnažené veternou, ako aj vodnou eróziou a poskytujú veľmi smutný obraz.

Najmladšie cédre v navštívenom lesíku majú za sebou už niekoľko storočí života, väčšina však má v súčasnosti už viac ako 1 000 rokov. Najstaršie cédre však dosiahli už 6 000 rokov. Tieto cédre sú mohutné, oblečené do večne zeleného rúcha. Súčasne hrdo sa dívajú z úpätia vrchu k modrému libanonskému nebu. Najmohutnejšie z týchto majú 27 metrovú výšku a 25 metrový obvod v prsnej výške. Tieto sú poslední svedkovia najstarších dôb ľudských dejín. Nazývajú sa tiež, ako „Cédre Pána“.

Z „večného dreva“ týchto cédrov boli vyrábané lode a sarkofágy prvých dynastií egyptských faraónov, ktorí libanonské cédrové drevo vyvážali na pltiach do Egypta. Podobne z cédrového dreva boli postavené lode, s ktorými mnohokrát preplávali fénickí a babylonskí plavci aj oceán. Ušľachtilé drevo libanonských cédrov bolo použité Féničanmi, Grékmi, ako aj Egypťanmi na ozdobu ich príbytkov a svätín. Slávny chrám a palác veľkého

židovského kráľa Šalamúna v Jeruzaleme boli postavené tiež z dreva libanonských cédrov. Najstaršou náboženskou stavbou z libanonského cédrového dreva je Baalov chrám v Baalbeku. Podľa známeho a veľkého historika 19. storočia Mislína bol tento chrám vybudovaný v dobe „krátko pred potopou“. Hodnotené historické pamiatky sú nesporne popri cédroch najcennejšími pozostatkami Libanonu.

Podobne ako dnešní obdivovatelia týchto zelených svedkov starodávnych čias, aj my s úctou prechádzame cez tieto najstaršie cédrové lesíky. Márne by sme hľadali čo len najmenšie a najskromnejšie cédrové šišky na zemi, ako pamiatky, nemôžeme nájsť pod cédrovými stromami ani len jeden kus. Libanonská vláda sa totiž všemožne stará o to, aby cédrové lesy, ktoré kedysi zaberali okolo 500 000 hektárov, boli aspoň čiastočne obnovené. Pekne to symbolizuje aj tá skutočnosť, že céder je znakom Libanonu. Môžeme sa s týmto cédrovým znakom stretnúť v Libanone na každom kroku, napr. na štátnom znaku, na čapiciach polície, na upomienkových predmetoch, ako aj pri iných príležitostiach.

6. Záver

Žiaľ, nemáme dostatok času, aby sme mohli dôkladnejšie študovať stromy majestátnych libanonských cédrov. Ako obdivovatelia musíme sa rozlúčiť so zelenými mohykánmi historických epoch. Ešte posledné zábery a potom už nástup do autobusu a odchod z cédrového lesa. Pomaly sa strácajú aj siluety najmohutnejších cédrov a ostávajú len nezabudnuteľné spomienky na vzácne stretnutie s libanonskými cédrmi.

Literatúra

- KOHÁN Š., 1965: Libanon a cédre. In: *Les*, 21(8): 252-253.
MUZIKÁŘ J. et al., 1981: Libanon. Institut zahraničného obchodu: Praha, 167 s.
LUKÁCS E., 1965: Libanon. In: *A fold országai*. Budapest: Mezőgazdasági és jogi könyvkiadó, p. 315-317.
Kolektív, 1961: Cédrus. In: *Új magyar lexikon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 424 p.